

Stari mejniki med Štajersko in Hrvaško v Veliki Varnici

Old boundary marks between Styria and Croatia in Velika Varnica

Mihaela Triglav Čekada, Domen Sotensšek

Na mejnem območju južnega dela Haloz, na južni meji katastrske občine Velika Varnica, najdemo ohranjenih sedem klesanih mejnih kamnov (sliki 1 in 2 ter preglednica 1), ki so nekdanj označevali mejo med Vojvodino Štajersko ter Kraljevino Hrvaško. Mejniki še danes stojijo na meji katastrske občine Velika Varnica (slika 3). Tod je nekdanj tekla tudi meja gospostva Borl (nem. *Ankenstein*) (Historischer Atlas der österreichischen Alpenländer, 1929). Mejniki stojijo na grebenu, ki se od Svetega Avguščina spušča proti Vučji gori, ob lokalni cesti, ki povezuje vrh Svetega Avguščina z naseljem Velika Varnica.

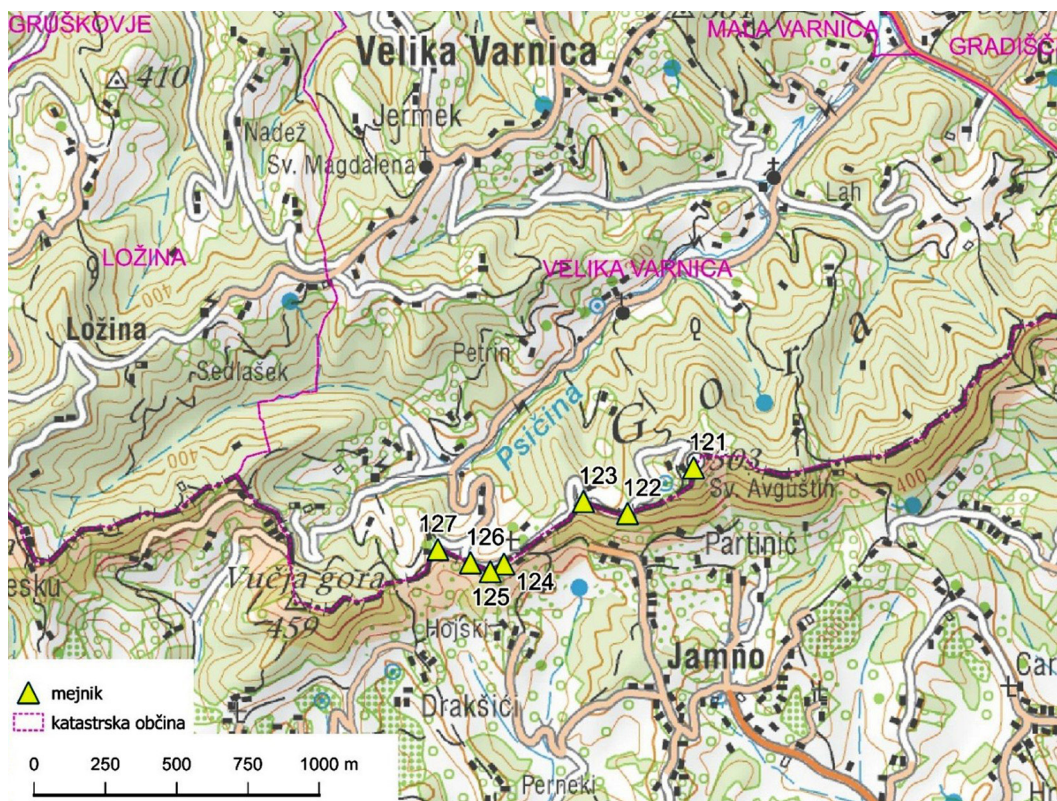
Slika 1: V ospredju je mejni kamen št. 121 na vrhu Svetega Avguščina, v ozadju je cerkev sv. Marije Magdalene in bolj oddaljena cerkev sv. Avguščina (foto: Stane Tršan, 2025).

Mejniki so visoki okoli 90 centimetrov ter imajo s strani obliko trapeza, ki je pri tleh širok približno 60 centimetrov, pri vrhu pa kakšnih 25 centimetrov. Na večji severni stranski ploskvi, ki je obrnjena proti nekdanji Vojvodini Štajerski, najdemo napis M D S, kar je okrajšava za *Meta Ducatus Styriae* in v slovenskem prevodu pomeni »konec Vojvodine Štajerske« (Zorn in Mikša, 2022). Na večji stranici, obrnjeni proti jugu, imajo vklesan napis M R C, ki je okrajšava za *Meta Regni Croatiae* ali »konec Kraljevine Hrvaške«. Na ožji stranski ploskvi imajo vklesane arabske številke od 121 do 127, ki jih lahko povežemo z oznakami mejnikov. Te najdemo tudi na načrtih reambulančnega zemljiškega katastra. Mejnika z arabskima številka 125 in 126 imata na spodnjem delu kamnov ohranjeni še vklesani rimski številki L XXIII in L XVIII.

Slika 2: Mejniki št. 122–127 na meji katastrske občine Velika Varnica. Vidni so napisi MDS, MRC, arabske in rimske številke (foto: Stane Tršan, 2025).

Ker mejniki nimajo vklesanih letnic, lahko o časovnem obdobju njihove postavitve samo sklepamo. Podobne klesane mejnike med Vojvodino Štajersko in Kraljevino Ogrsko najdemo ohranjene na območju Ljutomera, le da imajo ti napise M.D.S. in M.R.H., arabske številke na stranskih ploskvah ter letnico 1754 (Zorn in Mikša, 2022). Ti mejniki se od mejnikov iz Velike Varnice razlikujejo po obliki in slogu klesanja.

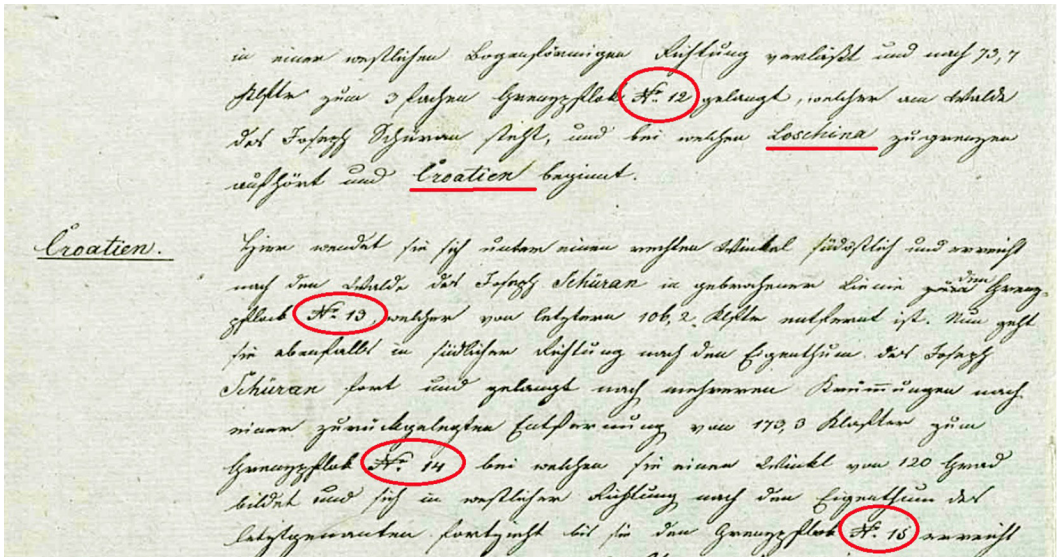
Slika 3: Razporeditev ohranjenih mejnikov na meji katastrske občine Velika Varnica (vir podlage: DTK50, GURS).

Preglednica 1: Osnovni podatki o ohranjenih klesanih mejnikih v Veliki Varnici

Mejnik	Ledina po TTN5 ali franciscejskem zemljiškem katastru (<i>poševno</i>)	Napisi na mejnikih
121	Sv. Avguštin	M D S, M R C, 121
122	<i>Nadesch</i>	M D S, M R C, 122
123	<i>Nadesch</i>	M D S, M R C, 123
124	Mejanski	M D S, M R C, 124
125		M D S, M R C, 125, L XXIII
126		M D S, M R C, 126, L XVIII
127		M D S, M R C, 127

Mejniki iz Velike Varnice so prvič omenjeni v opisnem delu franciscejskega zemljiškega katastra iz leta 1824 (slika 4), vendar ne moremo trditi, da so mejniki isti kot tisti, ki so danes ohranjeni na terenu. V opisu odseka meje katastrske občine Velike Varnice s Hrvaško so naštetih mejniki z arabskimi številčkami od 12 do 34. Mejnik številka 12 je stal na stiku meje s katastrsko občino Ložina in Hrvaško (Arhiv Republike Slovenije, 2026, SI AS 177/M/R/M155/s/PR). Na načrtu reambulančnega katastra (slika 5), ki je nastal v drugi polovici 19. stoletja, isto mejo opisujejo mejniki, oštevilčeni z arabskimi številčkami od 110 do 132 (Arhiv Republike Slovenije: SI AS 177/M/R/M/M155/g/E03 in E04). Na nekaj mestih so

že na načrtih franciscejske izmere s svinčnikom dodane trimestne arabske številke, na primer 120 desno od Sv. Avgušтина, 123 pri Nadesch in 132 na tromeji s katastrsko občino Ložina. Na načrtu reambulančnega zemljiškega katastra so ponekod ob lokacijah mejnikov poleg arabskih števil ter napisov M D S in M R C z rdečo barvo dopisane še rimske številke od XII do XXXIV (slika 5). Po preverbi razdalj med mejniki, ki so zapisane v opisnem delu franciscejskega katastra, smo ugotovili, da te predstavljajo arabske številke mejnikov iz franciscejskega katastra. Oštevilčenje z rdečimi rimskimi številkami se prične na zahodni meji Velike Varnice s katastrsko občino Ložina s številko XII, oštevilčenje s trimestnimi arabskimi številkami pa poteka ravno nasprotno, od vzhodnega dela katastrske občine proti zahodu, torej od katastrske občine Gradišče proti zahodu. Na stiku katastrske občine Velika Varnica z Ložino je v tem primeru številka 132, na stiku z Gradiščem pa 110.

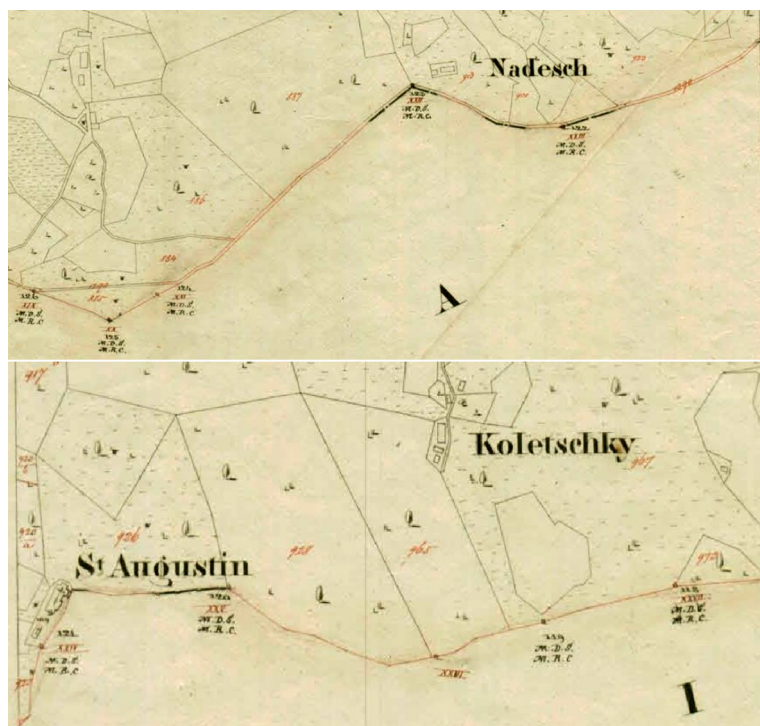

Slika 4: Izrez iz opisnega dela franciscejskega zemljiškega katastra katastrske občine Velika Varnica na meji s Hrvaško, kjer so omenjeni mejniki s številkami od 12 do 15. Podčrtali smo še omembo k. o. Ložina in Hrvaške (vir: Arhiv Republike Slovenije, 2026, SI AS 177/M/R/M155/s/PR, 1829, 2. stran, <https://vac.sjas.gov.si/vac/search/details?id=365321>).

Zmeda nastane pri povezovanju dveh ohranjenih mejnikov, na katerih so se ohranile tudi vklesane rimske številke z rdeče zapisanimi rimskimi številkami iz načrtov reambulančnega katastra, saj se ne ujemajo. Za lokacijo, na kateri stoji mejnik z vklesano arabsko številko 125 in rimsko številko XXIII, je na načrtu napisana rimska številka XX. Za mejnik, ki ima vklesani številki 126 in XVIII, je na načrtu zapisana številka XIX. Zato rimskih števil iz franciscejske izmere ne moremo povezati z mejniki, ki so se ohranili na terenu. Na obeh ohranjenih mejnikih najdemo še vklesano rimsko številko L, ki morebiti predstavlja označbo za sektor meje, v kateri sta mejnika.

Tudi trimestne arabske številke ohranjenih mejnikov se občasno ne ujemajo z lokacijami, izrisanimi na reambulančnem katastru. Tako mejnik z vklesano številko 127 danes stoji na lokaciji, kjer je na načrtu reambulančnega katastra zapisana številka XVIII, in ne na lokaciji XVII, poleg katere je izpisana številka 127 (slika 5). Mejnik z vklesano številko 121 pri cerkvi sv. Avgušтина je bil po pričevanju domačinov pre-

maknjen s prvotne lokacije na mesto bližje cerkvi ter kasneje obnovljen (Lovenjak, 2025). Sklepamo lahko, da so bili vsaj nekateri od ohranjenih mejnikov skozi čas premaknjeni ali postavljeni kasneje. Meja med Vojvodino Štajersko in Kraljevino Hrvaško je v drugi polovici 18. stoletja ter v 19. stoletju doživela precej sprememb (Čuček, 2018). Samoumevno pa je, da so ob spremembah postavljali tudi nove mejnike. Za domačine je bila natančno določena meja med Štajersko in Hrvaško pomembna tudi zaradi uveljavljanja carin na ogrsko blago, ki so bile v veljavi vse do sredine 19. stoletja. Zaradi nižjih cen nekaterih dobrin, predvsem tobaka in vina, je bilo na mejnem območju precej aktivno tudi tihotapstvo (Zajc, 2019).

Slika 5: Izseka iz dveh načrtov reambulančnega katastra katastrske občine Velika Varncica: zgoraj – SI AS 177/M/R/M/M155/g/E03 (<https://vac.sjas.gov.si/vac/search/details?id=212225>) in spodaj – SI AS 177/M/R/M/M155/g/E04 (<https://vac.sjas.gov.si/vac/search/details?id=212226>) (vir: Arhiv Republike Slovenije, 2026).

Žal mejniki niso vrisani na nobeno izmed kart treh vojaških topografskih izmer habsburške monarhije in Avstro-Ogrske (Arcanum Maps, 2025). Je pa iz njih nedvoumno določljivo, da se je sama cerkev sv. Avguština že zelo zgodaj uporabljala kot trigonometrična točka za numerično izmero. Nazadnje so leta 1962 postavili ob njeno vznožje granitno trigonometrično znamenje vršnega preseka 15×15 centimetrov, ki predstavlja trigonometrično točko III. reda št. 2 iz trigonometričnega okraja Ivanec, cerkveni zvonik pa je ekscenter te točke.

Zahvala

Najprej bi se najlepše zahvalila geodetoma Kristini in Janezu Lovenjaku, ki sta podala pobudo za predstavitve teh mejnikov in nam ohranjene mejnike pokazala na terenu, Stanetu Tršanu za izmero mejnikov

ter Mariji Hernji Masten za pregled arhivskih virov, v katerih so omenjeni še drugi mejniki, ki so nekdanji stali v okolici Ptuja.

Delo je delno nastalo v okviru aplikativnega raziskovalnega projekta L2-50090: *Geodetska znamenja kot materialni pričevalci razvoja geodetskih mrež na Slovenskem*, ki ga financirata Javna agencija za znanstveno-raziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije ter Geodetska uprava Republike Slovenije.

Literatura in viri:

- Arcanum Maps (2025). Arcanum maps. <https://maps.arcanum.com/en/>, pridobljeno 18. 7. 2025.
- Arhiv Republike Slovenije (2026). Franciscejski kataster za Štajersko (1823–1869): Mariborska kresija, Velika Varnica, <https://vac.sjas.gov.si/vac/search/details?id=208449>, <https://vac.sjas.gov.si/vac/search/details?id=212221>, pridobljeno 20. 1. 2026.
- Čuček, F. (2018). Regulacija štajersko-hrvaške meje v 19. stoletju. V M. Zajc (ur.), *Ustvarjanje slovensko-hrvaške meje* (str. 47–66). Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino.
- Historischer Atlas der österreichischen Alpenländer (1929). I. Abteilung: Landgerichtskarte. Wien: Akademie der Wissenschaften.
- Lovenjak, K. (2025). Osebna korespondenca.
- Zajc, M. (2006). *Kje se slovensko neha in hrvaško začne*. Ljubljana: Založba Modrijan.
- Zorn, M., Mikša, P. (2022). Mejniki na štajersko-ogrski meji: nekaj primerov iz občine Ljutomer in okolice. *Kronika*, 70 (3), 921–932. DOI: <https://doi.org/10.56420/Kronika.70.3.18>

doc. dr. Mihela Triglav Čekada, univ. dipl. inž. geod.
Geodetski inštitut Slovenije in Univerza v Ljubljani, Fakulteta za
gradbeništvo in geodezijo,
Jamova cesta 2, SI-1000 Ljubljana
e-naslov: mihaela.triglav@gis.si

Domen Sotensek, dipl. zgod. in geog.
Prapetno Brdo 2, 5283, Slap ob Idrijci
e-naslov: domen.sotensek1@gmail.com